

Akım Kaşifi

Yazdığınız yazıların en genel anlamda türlere, akım ve dönemlere ayrılmasıyla karşılaşmak kaçınılmazdır. Bu lise hayatına başlamadan zaten duymaya alışkın olunan bir ayrımdır. Tıpkı yolda birkaç kez karşılaştığımızdan yüzüne aşına olduğumuz ama tanışmadığımız kişiler gibi karşımıza çıkarlar. Zamanla tanışır ve bazılarıyla vakit geçirmekten hoşlanıp, konuşma şekli ve konuştuğumuz konulardan etkilenirken, bazılarıyla da sadece yol üstü konuşur hatta bazen bir arkadaş zoruyla vakit geçirdiğimizi hissederiz. Tam da bu durumdayken hangi akım ve dönemin dilinin ve içeriğinin aklında etkileyici bir şekilde kaldığını görmüş olur insan ve o sırada ister istemez çok da farkında olmadan kendine uygun gördüğü bir dönemin eserlerine sürüklenir. Artık sadece bu dönemden yazıları okumaya başlar. Yazı adeta bir tutku olur insanda ve birçok kişi kitaptaki satırlar arasında büyük bir hayranlık ve merakla gezen gözlerde kendini yazarken bile hayal edebilir. Bu okuma alışkanlığı ile yeteneklerini keşfeder insan. O döneme ait yazarlar adeta bir örnek birey haline gelip uzunca bir süre okurun elleri bu yazarların tekniklerinin ve üslubunun geçtiği paragraflardan ayrılmaz. Böylece bu alana yönelmek isteyen bir bireyin de benimsediği akımla beraber istediği üslup ve teknik yazımına uygun bir eser çıkarması daha da mümkün olur.

Birçok yazı ürününü okurken herkesin dikkat ettiği bir şey varsa bu da o yazının içeriği yani konusudur. Eğer okuyuculara ilk okumadan sonra “Yazar bu eserinde ne anlatmıştır?” ve “Okuyucuya aktarmak istediği mesaj nedir?” sorusu sorulacak olsaydı bunun cevabını birçok kişi tahmin ediyorum ki ilk seferinde çok rahat cevaplardı. Ancak okuyucuya sorulan sorular “Yazar eserini yazıya hangi yollarla (tekniklerle) aktarmıştır?” ya da “Yazarın üslubu eser boyunca nasıldı?” olduğunda herkes olmasa dahi büyük bir çoğunluk yeniden okuma, kitabı biraz daha kurcalama ihtiyacı duyacaktır. Bunun sebebi okuyucunun teknik ve dil bakımından dikkatsizliği mi yoksa belki yazarın konuya önem vermesi midir bilemem. Lakin okuyucu biraz daha aynı dönem romanları, şiirleri ya da tiyatrolarıyla haşır neşir olursa kullanılan tekniğin ayrıntısından, dil kullanımının seçimine kadar detayları görmek kaçınılmaz olacaktır. Buna verilebilecek en güzel örneklerden bir tanesi ise “Garip akımı”dır. Sözcük kullanımı diğer akımlara oranla daha dikkat çeken bu akımda ölçü ve uyak kullanılmaz ve şairanelikten uzak bir akım olma özelliğiyle bizlere bu açıdan en yerinde örnek olarak verilebilir.

Belirli bir döneme ait bir eseri okumanın bu kattıkları dışında bir de okunan yazı dilinde daha çok kelime keşfetmemizi ve dile hakimiyetimizi artırmaktadır. Dilde ne kadar çok kelimeye hakim olunursa o kadar çok kelime hazinemiz genişler ve bireyler kendini açıklarken daha rahat olurlar. Örnek verilecek olursa Milli Edebiyat Dönemindeki şair ve yazarlar Türkçe sözcük kullanımına önem vermiş ve birçok Farsça, Arapça, Fransızca olan kelimelerin yerine Türkçe sözcükler kullanmıştır. Konuşulan bir dildeki yetkinlik seviyesi o dilin kelimelerini hakimlik ve doğru sözcük kullanımına baktığından tek bir döneme ait yazı ürünleri okumak o dönemdeki konuşma diline de ışık tutar. Bunun yanıdaysa kullanılan konu ve üslup da bireye o dönem hakkında birçok bilgi verir. Nasıl Milli Edebiyat Döneminde Türk kültürü ve tarihi hakimken Tanzimat Döneminde de Batı etkisiyle “adalet, vatan, milliyetçilik” fikirleri ön plandadır. Bu sebeple görülebilir ki yazılan eserler toplumun o döneminde nasıl bir süreçten geçtiğini göstermekte en iyi araçlardır.

Bir kitap ya da şiir üzerinden bir eleştiri ya da makale yazılacak olduğunda da bunun için yalnızca o döneme ait eserlere bakılması gerekir. Bir eserin niteliğini, okuyucuya işleyip işlemediğini, üslubunu, temaya hakimliğini eleştirirken aynı dönemdeki ya da akımındaki eserlere bakılmalıdır. Okunan eserin akımı dışında bir akımla karşılaştırılacak olursa da bu doğru bir karşılaştırma olmaktan çıkar ve yazı önemini kaybeder. Mesela Ömer Seyfettin'in eserleriyle Orhan Veli Kanık'ın eserleri hiç karşılaştırılır mı? Tabii ki de hayır. Bu sebepten dolayı bir edebi eserin niteliğini bulunduğu dönem etkilemektedir. Aynı şekilde bu yazarın bakış açısını anlamak için de önemlidir. Benzetecek olursam bir toplumun bulunduğu gemide bu yazar hangi yöne bakmış ya da geminin yönünü nereye yöneltmek istemiş gibi soruları sadece ama sadece o döneme ait eserlerin karşılaştırılmasıyla ve okunmasıyla cevaplayabilir. Kanımca bu o yazarın veyahut şairin bütün eserleriyle de bulunabilir. Tanıdığım birçok kişi okumaktan çok zevk aldığı bir romanın yazarının diğer eserlerini de okuyunca bakış açısını ve üslubunu fark eder.

Bu bakış açısı ve üslubun okuyucuya geçip geçmediği ise yalnızca yazarın eserlerinde kullandığı teknik ve üsluba bakar. Tanzimat Dönemi, Edebiyat-ı Cedide, Cumhuriyet Dönemi sonrası gibi edebiyat dönem ve akımları, dönemin toplum ve sanatını bulabilmek için en öne çıkan kaynaklardır. Belirli bir döneme ait yazılar dönemin siyasi ve içtimai olaylarının kültüre yansımalarını kavramak için de birey için de önemlidir. Fark edilecek olursa Tanzimat Dönemi edebiyatında siyasete değinildiği gibi, Milli Edebiyat Döneminde de Türk tarihinin yoğun bir işlenişi görülür. Ortaya çıkan bu eserler dönemdeki en dikkat çekici, en önemli olaylara paralel yazıldığından bir nevi hepsi içinde bir tarih barındırır. Bu tarih bazen sosyal hayattaki düzensizliği iletirken bazen de siyaset, refah düzeyi, ekonomik buhran gibi durumlara ayna olur. Yazılan bütün edebi eserler kültürel anlamdaki gelişimin en etkili aracı olduğundan halka geçmişi hakkında bilgiler verir. Ulu önder Mustafa Kemal Atatürk'ün de dediği gibi "Geçmişini bilmeyen toplum geleceğine yön veremez." sözüyle bu düşünce kanıtlanabilir. Tarihi açıdan birinci kaynak sayılan o döneme ait romanlar, şiirler ve tiyatrolar toplumun yaşayışına en güzel örnektir. Yine bu eserler bir yazar veya şair tarafından yani toplumun bir nevi toplumsal olaylara ayna tutucusu tarafından yazılır.

Sonuç olarak görebiliriz ki edebi eserler belirli bir dönemde bulunduğu şekliyle okunursa dile hakimiyet, bireyin yeteneklerini keşfetmesi, dilin ve tekniğin değişim ve gelişimi, yazarın ve toplumun bakış açısı ve siyasi alandaki olayların kişilerin topluma yansımalarını sağlar. Bu faydalar hem bireysel hem de toplumsal olarak görülebilir. Bütün bunların yanında şunu da unutmamak gerekir ki bir dönem; içerisinde bulunduğu edebi ürünlerle, bireylerin düşünceleriyle, ve atlımlarla yeniden keşfedilebilir. Bu zamana kadar insanlığı derinden etkilemiş toplumsal, siyasi ve ekonomik bütün olaylar yazarların ve şairlerin kaleminden yazılara aktarılmış ve topluma sinmiştir.